

ОСВІТА ТА КРАЄЗНАВСТВО

УДК 528.94

Ілляшенко І. О.

Київський університет імені Тараса Шевченка

АКАДЕМІЧНІ УСТАНОВИ МІСТА КИЄВА: СТРУКТУРА ТА РОЗМІЩЕННЯ

У статті охарактеризовано розвиток науки у місті Києві, висвітлено певні аспекти функціонування наукових установ, показано територіальне розміщення інститутів та організацій національних академій наук України.

Ключові слова: наука, Національна академія наук України, науково-технічні роботи.

Вступ. Постановка проблеми. Місто Київ має достатній потенціал для розвитку діяльності за пріоритетними науковими напрямками, серед яких фундаментальна наука, енергозбереження, раціональне природокористування, профілактика і лікування найпоширеніших захворювань, інформаційні та комунікаційні технології, нові речовини і матеріали. На території столиці наукові та науково-технічні роботи виконуються у 305 установах, в тому числі у т.ч. 142 – академічного сектору науки, 136 – галузевого, 23 – вищої освіти і 4 – заводського сектору. Найбільшою корпорацією не лише в Києві, а у в інших регіонах країни є Національна академія наук України, а також галузеві національні академії наук.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку та становлення, фінансування та іншими аспектами, притаманними для специфіки функціонування науки в Україні, зокрема в Києві

займалися такі вчені як В. Андрущенко, М. Згуровський, І. Зязюн, К. Корсак, В. Кремень, Н. Ничкало, С. Ніколаєнко, Г. Півняк, С. Сисоєва, М. Степко, О. Падалка, В. Жамін, К. Павлюк, І. Каленюк, А. Чухно та інші.

Мета роботи. Дослідити розвиток науки у місті Києві, висвітлити певні аспекти функціонування наукових установ, показати територіальне розміщення інститутів та організацій національних академій наук України.

Виклад основного матеріалу. Київ одне з найбільших наукових центрів Європи. В Києві розташовані Національна академія наук України і більшість її інститутів, багато з яких мають всесвітньо відомі наукові школи. На 2015 р. у Києві виконанням наукових та науково-технічних робіт займалося 305 підприємств та організацій, в тому числі 142 організації академічного сектору науки, 136 – галузевого, 23 – вищої освіти і 4 – заводського сектору.

Майже половина організацій виконують роботи у галузі технічних наук, проте їхня кількість поступово зменшується з 54,8% у 1995 р. до 35,1% у 2015 р. Разом з тим потреби суспільства у наукових роботах, спрямованих на соціальний і гуманітарний розвиток, призвели до збільшення кількості організацій, які працюють у галузі суспільних і гуманітарних наук (13,7% і 23,9% відповідно). Також спостерігається поступове збільшення кількості організацій, що виконують дослідження і розробки у галузі природничих наук (27,2% та 39,3% відповідно).

Що стосується районного розподілу наукових установ у м. Києві, можна наступна структура: Голосіївський – 56 установ, Дарницький – 4, Деснянський – 11, Дніпровський – 10, Оболонський – 7, Печерський – 47, Подільський – 19, Святошинський – 30, Солом'янський – 39, Шевченківський – 82.

Національна академія наук України заснована 27 листопада 1918 року у м. Києві. На установчих Загальних зборах Української академії наук, першим президентом Академії було обрано видатного вченого-геолога і геохіміка зі світовим ім'ям В. І. Вернадського. Протягом багаторічної історії президентами Академії обиралися М. П. Василенко (1921-1922 рр.), О. І. Левицький (1922 р.), В. І. Липський (1922-1928 рр.), Д. К. Заболотний (1928-1929 рр.), О. О. Богомолець (1930-1946 рр.), О. В. Палладін (1946-1962 рр.). З 1962 року на чолі Академії – Б. Є. Патон.

Назва Академії зазнавала змін чотири рази. У 1918-1921 рр. вона

іменувалася Українська академія наук (УАН), з 1921 по 1936 р. – Всеукраїнська академія наук (ВУАН), у 1936-1991 рр. – Академія наук Української РСР, з 1991 по 1993 р. – Академія наук України, а з 1994 р. – Національна академія наук України.

Українська академія наук була найстарішою з республіканських академій за часів існування СРСР. У перший рік своєї діяльності вона складалася з трьох наукових відділів – історико-філологічного, фізико-математичного і соціальних наук, які охоплювали 3 інститути, 15 комісій і національну бібліотеку. Тепер у НАН України є 3 секції, 14 відділень, близько 170 інститутів та інших наукових установ, у яких працює понад 19 тисяч науковців. В Академії сформувалося чимало наукових шкіл.

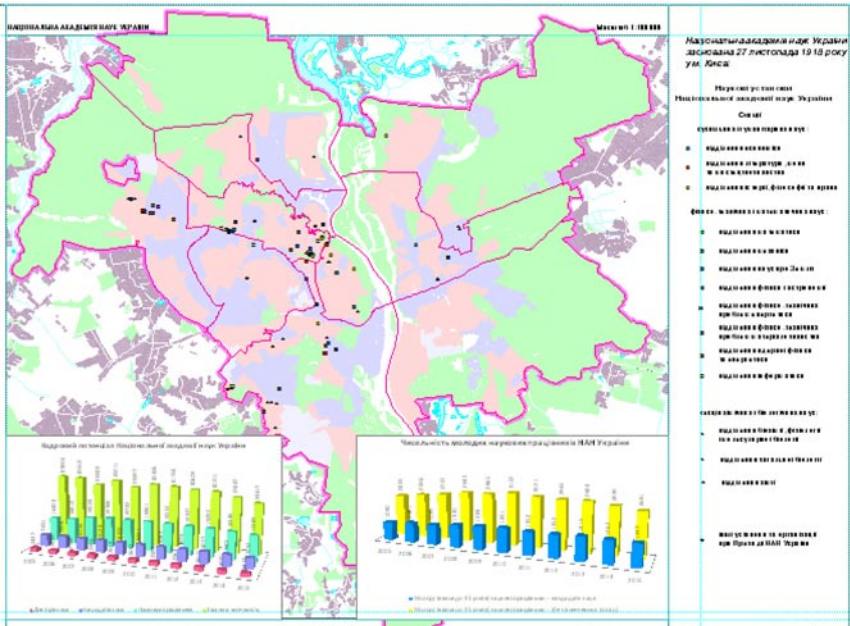
На рис. 1, (карта Києва «Національна академія наук України») показано установи Національної академії наук, зокрема, 110 організацій, зокрема:

- 43 установи відносяться до секції фізико-технічних і математичних наук, з них 3 організації належать до відділення математики, 8 до відділення інформатики, 3 до відділення механіки, 8 до відділення наук про Землю, 6 до відділення фізики і астрономії, 9 до відділення фізико-технічних проблем енергетики, 4 до відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства, 6 до відділення ядерної фізики та енергетики;

- 27 установ відносяться до секції хімічних і біологічних наук, з них 11 до відділення хімії, 7 до відділення біохімії, фізіології та молекулярної біології, 9 до відділення загальної біології;

- 24 установи відносяться до секції суспільних і гуманітарних наук, з них 7 до відділення економіки, 12 до відділення історії, філософії та права, 5 до відділення літератури, мови та мистецтвознавства.

Згодом утворено інші національні академії наук України: в 1931 р. – Національну академію аграрних наук України (93 організації), в 1992 р. – Національну академію педагогічних наук України (16 організацій), в 1993 р. – Національну академію медичних наук України (35 організацій) та Національну академію правових наук України (6 організацій), в 1996 р. – Національну академію мистецтв України (2 організації). На території Києва розміщено більшу частину установ цих академій наук. На рис. 2 представлені наукові корпорації України, такі як Національна академія медичних наук (22 установи), Національна академія аграрних наук (6 відділень,

Рис. 1. Наукові установи Національної академії наук України в м. Києві

12 установ), Національна академія правових наук (3 установи), Національна академія мистецтв (1 установа), Національна академія педагогічних наук (15 установ).

Підготовкою наукових кадрів у 2015 р. займалися 222 наукові організації, в тому числі 59 навчальних закладів. Фактичний випуск аспірантів у 2015 р. становив 2752 особи, з захистом дисертації закінчили аспірантуру 692 особи (25,1%); докторантів випущено 260 осіб, з яких 88 захистили дисертації.

Загальний обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаний організаціями міста, у 2015р. склав 6451,5 млн.грн., у т.ч. 6270,6 млн.грн виконано власними силами. На виконання наукових та науково-технічних робіт у 2015 р. із держбюджету було виділено 2547,7 млн. грн., або 40,8% від загального обсягу фінансування, кошти вітчизняних замовників склали 948,4 млн. грн., власні кошти – 2138 млн. грн., іноземних джерел – 424 млн. грн (рис. 3, 4).

Загальна кількість працюючих у наукових організація на 1.01.2016 р. становила по Києву 48,1 тис. осіб, з них 2,7 тис. осіб

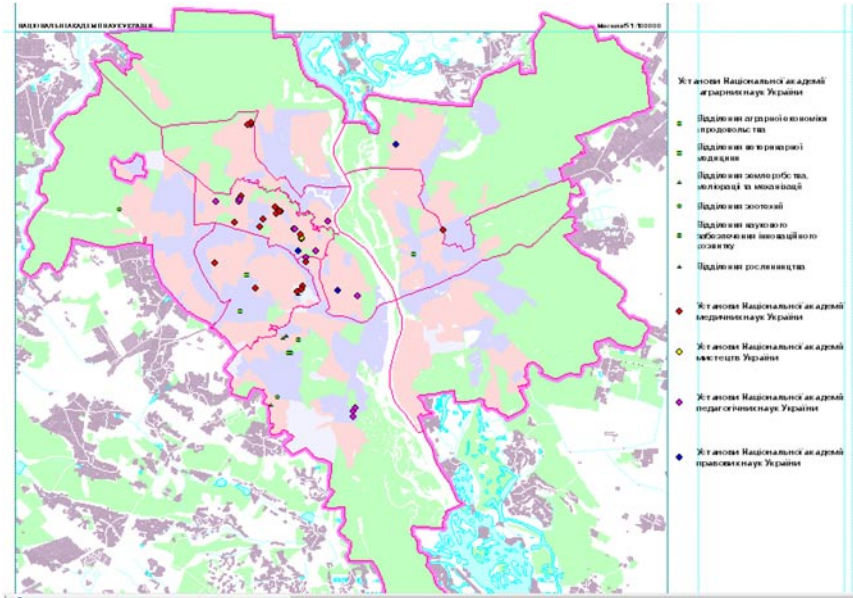

Рис. 2. Національні академії наук України в місті Києві

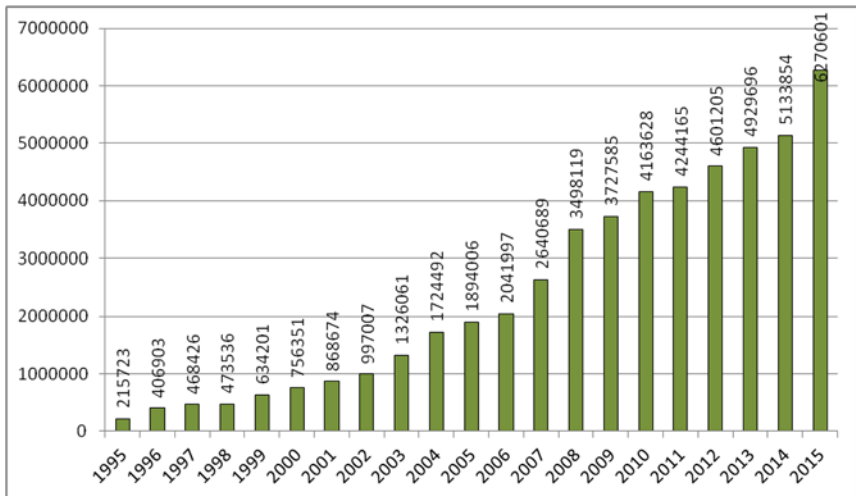
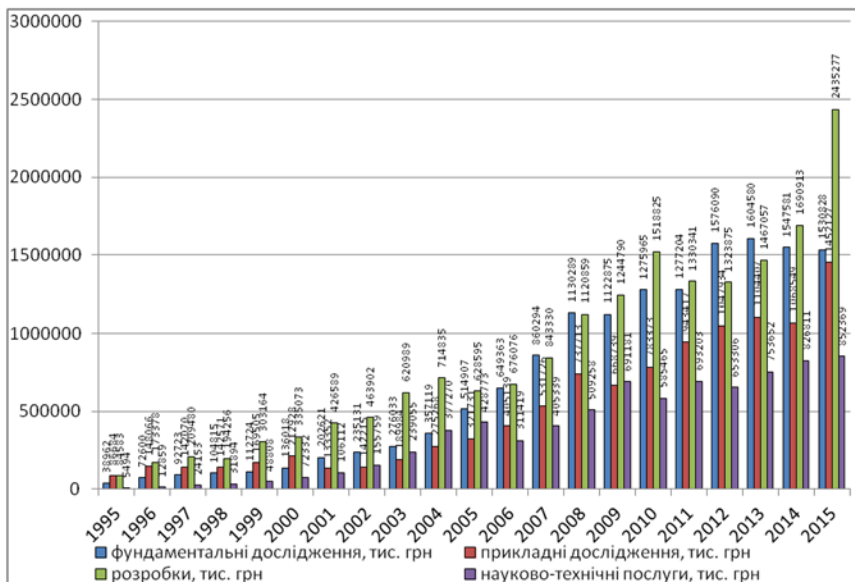

Рис. 3. Обсяг виконання наукових та науково-технічних робіт, тис. грн. (за даними Головного управління статистики в м. Києві)

Рис. 4. Обсяг виконання наукових та науково-технічних робіт за напрямками, тис. грн. (за даними Головного управління статистики в м. Києві)

доктора наук, 8,1 тис. осіб кандидати наук. Переважна більшість дослідників зосереджена у галузі природничих наук – 24,4%, технічних – 20,5%, суспільних та гуманітарних – 8,6% до загальної кількості.

Наукові організації розробили та запропонували замовникам 18 тис. робіт, в тому числі 2,1 тис. спрямовані на створення нових виробів та технологій. Серед виконуваних досліджень і розробок з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки найбільший обсяг займають фундаментальні дослідження з найважливіших проблем природничих та суспільних наук – 67,7%, раціональне природокористування – 8,9%, науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань – 8,6%, енергетика та енергоефективність – 6%, нові речовини та матеріали – 4,6%, інформаційні та комунікаційні технології – 4,2%.

За 2015 р. науковцями було здійснено 2 тис. виїздів за кордон, із яких 1,3 тис. (62,4%) – проведення та прийняття участі у наукових дослідженнях.

Протягом року було проведено 834 міжнародні наукові

конференції, отримано 484 гранти.

Питома вага м. Києва в Україні по кількості підприємств та організацій, що виконують наукові та науково-дослідні роботи – 31,2%; по кількості працівників основної діяльності наукових організацій – 47,3%; по обсягу наукових та науково-дослідних робіт, виконаних власними силами організацій – 49,7%; по обсягу фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт – 51%.

Висновки. Столиця України є потужним науковим центром Європи, в якому розташовано цілий ряд наукових організацій, в яких найбільший обсяг фінансування виділено на фундаментальні дослідження. Щодо територіального розташування, більша частина установ розміщена в центральній частині міста. В той же час існує низка невирішених проблем, серед яких найболючішою є недостатнє фінансування науки.

Рецензент – доктор географічних наук, професор С. Ю. Бортник

Література:

1. Наукова та інноваційна діяльність м. Києва у 2015 р. Статистичний збірник [Текст]. – К., Головне управління статистики у м. Києві. – 2016. – 173 с.

2. Секції та відділення наук НАН України [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.nas.gov.ua/UA/Structure/Pages/default.aspx>.

3. Історія НАН України [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.nas.gov.ua/UA/About/Pages/history.aspx>.

И. Ильяшенко

АКАДЕМИЧЕСКИЕ УЧРЕЖДЕНИЯ ГОРОДА КИЕВА: СТРУКТУРА И РАЗМЕЩЕНИЕ

В статье охарактеризованы развитие науки в городе Киеве, освещены некоторые аспекты функционирования научных учреждений, показано территориальное размещение институтов и организаций национальных академий наук Украины.

Ключевые слова: наука, Национальная академия наук Украины, научно-технические работы.

I. Iliashenko

ACADEMIC INSTITUTIONS OF KYIV CITY: STRUCTURE AND ARRANGEMENT

This article describes the development of science in Kiev, highlights certain aspects of scientific institutions show territorial location of institutions and organizations of the National Academies of Sciences of Ukraine.

Keywords: Science, National Academy of Sciences of Ukraine, scientific and technical work.

Надійшла до редакції 3 жовтня 2016 р.